

D 32/10

1 Inledning

A-son har varit föremål för Revisorsnämndens (RN) systematiska och uppsökande tillsyn (SUT). Vad som därvid framkommit, och som redovisas nedan, har föranlett RN att öppna detta disciplinärende. RN har granskat A-sons dokumentation av, när SUT-ärendet initierades, senast genomförd revision i fyra aktieföretag. Nedan kommenteras A-sons revisionsarbete i tre av bolagen nämligen i **presentbolaget** och **konsultbolaget**, samtliga för räkenskapsåret 2008, samt **restaurangbolaget** för räkenskapsåret 1 september 2007–31 augusti 2008. RN har sammanfattat sina iakttagelser i en promemoria som A-son har yttrat sig över.

För presentbolaget har A-son lämnat en revisionsberättelse som inte avviker från standardutformningen. Hans revisionsberättelser för restaurangbolaget och konsultbolaget avviker från standardutformningen endast på så sätt att de innehåller anmärkningar om att årsredovisningarna inte har avgetts i rätt tid samt om redovisning och betalning av skatter och avgifter.

Enligt egen uppgift hade A-son 396 aktiva revisionsuppdrag när SUT-ärendet initierades i oktober 2009. Han utövar sin revisionsverksamhet i X Revision AB (revisionsbyrå). Utöver A-son är ytterligare 16 personer verksamma i revisionsbyrån. A-son är en av fyra delägare i revisionsbyrån samt en av tre styrelseledamöter.

2 Presentbolaget

2.1 Varulager

Presentbolaget bedrev butiksförsäljning av smycken m.m. Posten varulager togs upp till 938 817 kr (motsvarande 52 procent av balansomslutningen). De enda handlingar som finns avseende lagret är ett dokument benämnt Checklista fysisk närvaro vid inventering av varulager, lagerlistor (två sidor med några kortfattade svårtydda anteckningar) samt ett inte undertecknat lagerintyg. Vidare finns några kortfattade noteringar på ett dokument benämnt Internt Pm. Av checklistan kan utläsas att en medarbetare på revisionsbyrån hade en telefonkontakt med inventeringsansvarig på presentbolaget angående prissättningen. Vidare har antecknats: ”Koll i butik att varor existerar.” Det finns dock inga anteckningar om att någon från byrån skulle ha utfört några egentliga kontroller av vare sig existens eller pris. I promemorian har noterats att ”Lagret finns” och att en medarbetare ”var på inventeringen”. Vidare har i promemorian konstaterats att bruttovinsten varierade kraftigt mellan åren samt antecknats följande: ”Priskontroll ej möjlig att utföra. Kund bör själv få visa underlag för prissättningen.”

RN har av dokumentationen inte kunnat utläsa om det gjordes någon faktisk granskning av varulagrets existens eller prissättning. Det har antecknats i dokumentationen att priskontroll inte var möjlig att utföra eftersom endast varugrupper togs upp på lagerlistorna. A-son har förelagts att kommentera detta och beskriva eventuella kontroller av pris och existens samt att bifoga dokumentation som verifierar uppgifterna.

A-son har med anledning av detta uppgett bl.a. att han besökte företaget den 29 december 2008 för att ”fysiskt se” varulagret och skaffa sig en uppfattning om dess storlek. Han har också uppgett att han därefter gav en medarbetare i uppdrag att ”granska och sammanställa lagerinventeringen”. Han har i sammanhanget hänvisat till den ovan nämnda checklistan och tillagt: ”Vi gör stickprovvis kontroller av två varugrupper.” Efter ”vår fysiska närvaro vid inventeringen och genomgång av prissättning kan vi enligt internt PM” notera att bruttovinsten varierar mellan

åren. Detta har då föranlett ”utökad granskning” och genomgång med företagsledaren. Noteringen i dokumentationen att priskontroll inte var möjlig innebär att priskontroll mot faktura inte var möjlig då inköp görs i parti och exakt specifikation och beteckning mot lagerlistor inte är jämförbar. Dock hade ”kontroll av silverpriset skett”.

A-son har i sitt yttrande över RN:s promemoria tillagt att kontroll har skett av existensen av två slag av ringbrickor till ett värde av 79 000 kr respektive 26 550 kr.

RN konstaterar att A-son inte med någon dokumentation har verifierat vare sig ”kontroller av två varugrupper” eller ”kontroll av silverpriset”.

RN gör följande bedömning.

Posten varulager var väsentlig i presentbolaget varför det ankom på A-son att skaffa sig godtagbara revisionsbevis för att kunna uttala sig om dess existens och värde. Vad han har anfört om att han besökt bolaget för att ”fysiskt se” varulagret och att han har fyllt i en checklista innebär inte att han har haft godtagbara revisionsbevis för att verifiera lagrets existens och värde per balansdagen den 31 december 2008. Han har inte heller på annat sätt genom sin dokumentation eller genom de uppgifter han har lämnat till RN gjort sannolikt att han har haft grund för att godta vare sig lagrets existens eller dess värde. Det förhållandet att, enligt A-son, en medarbetare var närvarande vid bolagets lagerinventering medför inte någon annan bedömning, eftersom det varken av A-sons yttranden till RN eller av hans dokumentation framgår närmare hur denna kontrollåtgärd utfördes. RN drar därför slutsatsen att granskningen av presentbolagets lager har varit bristfällig. Eftersom lagret utgjorde en väsentlig post har A-son inte haft grund för att tillstyrka fastställande av resultat- och balansräkningarna. Genom att ändå göra detta har han åsidosatt god revisionsred.

2.2 Rutiner för kassaredovisning och kontanthantering

Bolaget bedriver butiksförsäljning vilket medför en omfattande kontanthantering. På en checklista avseende Kassa och Bank har antecknats: ”Granskat kontantkassor vecka 12-15.” Dokumentation över eventuell granskning saknas helt. A-son har av RN förelagts att kommentera detta och beskriva hur eventuella granskningar hade skett av rutiner för kassaredovisning och kontanthantering samt slutsatserna från dessa. Om mer omfattande granskning av rutiner för kassaredovisning och kontanthantering hade skett tidigare år har RN önskat att som låna ta del av dokumentation från senast genomförd sådan granskning.

I dokumentationen har även antecknats: ”Kassautslag endast 1 gång per vecka avseende vecka 12 o 13.” Såvitt framgår av dokumentationen hade dessa brister inte föranlett någon utökad granskning eller lett till avrapportering till bolagsledningen. A-son har förelagts att förklara varför han har godtagit en bokföring som stred mot bokföringslagen (1999:1078).

A-son har anfört att granskningen av kontantkassor innebar att z-utslag enligt kassakvitton för dagen stämde av mot totalen för veckan och att beloppet enligt kassakvittona överensstämde med bokfört belopp. Han har vidare anfört att han noterade att kassautslag hade gjorts en gång per vecka och att avrapportering i denna fråga hade skett till företagsledningen. Han har tillagt att granskningen av kontantkassorna visade att kassarutinen fungerade. Han har i sitt yttrande över RN:s promemoria tillagt att bristerna hade gått igenom med företagsledaren, att kassa-saldot löpande varit ”o.k.” och att inga brister tidigare framkommit beträffande kassahanteringen.

RN gör följande bedömning.

Presentbolaget bedrev försäljning i butik varför det vid revisionen av bolaget var av väsentlig betydelse att granska och bedöma bolagets rutiner för kassaredovisning och kontanthantering. I det avseendet innehåller A-sons dokumentation ingenting annat än en anteckning om att granskning av kontantkassor och kassautslag hade skett avseende fyra veckor. A-son har uppgett att granskningen innebar en avstämning av att belopp enligt z-kvitton överensstämde med bokförda belopp och att slutsatsen blev att kassarutinen fungerade. I dokumentationen finns dock inget som verifierar att någon granskning hade skett av rutiner för kassaredovisning och kontanthantering.

I Far:s skrift Revision av företag i kontantbranschen uttalas att z-kvitton som läggs in i bokföringen inte kan ha större bevisvärde än systemets tillförlitlighet. För att kunna bedöma om registrerad försäljning återges på ett riktigt sätt i bokföringen bör revisorn stickprovsvis stämma av z-kvitton mot respektive dags försäljning enligt kontrollremsan, kontrollera att z-nummerserier är obrutna, följa upp förekomst och frekvens av felslag och returserier samt granska rutiner för felslag och returserier och dessutom kontrollinventera kassan vid något eller några tillfällen under året. För kassaregister finns också krav på systemdokumentation och behandlingshistorik i Bokföringsnämndens allmänna råd BFNAR 2004:1, Systemdokumentation och behandlingshistorik för kassaregister. Varken av A-sons svar eller av hans dokumentation framgår att han har utfört de här angivna kontrollerna eller att han kontrollerat att de nämnda kraven var uppfyllda. RN finner att A-son inte har gjort troligt att han har granskat presentbolagets rutiner för kassaredovisning och kontanthantering på ett godtagbart sätt. RN drar av detta slutsatsen att granskningen av dessa rutiner har varit bristfällig. A-son har inte heller gjort sannolikt att han i övrigt har utfört några kontroller för att förvissa sig om att bolagets intäktssredovisning var tillförlitlig och fullständig. De brister i revisionen som därmed måste antas ha förelegat har varit sådana att A-son inte har haft grund för att tillstyrka fastställande av presentbolagets resultat- och balansräkningar. Genom att ändå göra detta har han åsidosatt god revisionsd.

3 Konsultbolaget

Av en specifikation till posten Andra långfristiga skulder i restaurangbolaget framgår att bolaget hade skulder om totalt 650 000 kr till konsultbolaget, som enligt anteckningar ägdes av sonen till restaurangbolagets ägare.

RN har tagit del av A-sons dokumentation avseende konsultbolaget för räkenskapsåret 2008, främst för att granska vilka bedömningar som A-son har gjort beträffande detta bolags utlåning till restaurangbolaget. Av en skrivelse, daterad den 9 juli 2009, från A-son till en medarbetare på revisionsbyrån framgår att lånet från konsultbolaget till restaurangbolaget hade använts till ombyggnad av restaurangen. A-son har i skrivelsen konstaterat: "Min uppfattning är att lånet naturligtvis är näringsbetingat." Av dokumentationen framgår att konsultbolagets ägare hade diskuterat med en bank om att låta restaurangbolaget ta ett lån till ombyggnaden. Eftersom det fanns pengar i konsultbolaget ansågs det bättre att detta bolag lånade ut pengar till restaurangbolaget. På ett arbetsprogram avseende Övriga kortfristiga fordringar har antecknats att det bedömdes vara bättre att betala ränta till konsultbolaget än till en annan "extern långgivare". Av kopior av skuldebrev som ingår i dokumentationen framgår att restaurangbolaget hade lånat 270 000 kr av konsultbolaget enligt ett skuldebrev daterat den 31 augusti 2007 samt ytterligare 380 000 kr enligt ett skuldebrev daterat den 31 augusti 2008.

I A-sons revisionsberättelse för konsultbolaget avseende räkenskapsåret 2008 finns ingen information om huruvida styrelsen hade upprättat en förteckning enligt 21 kap. 10 § aktiebolagslagen (2005:551) över vissa lån och säkerheter. Det framgår inte av A-sons dokumentation om han reflekterade över denna fråga.

Resultatet i konsultbolaget uppgick till minus 111 000 kr per balansdagen den 31 december 2007 och till minus 17 000 kr per balansdagen den 31 december 2008. På ett arbetsprogram i dokumentationen avseende leverantörsskulder (176 000 kr per balansdagen den 31 december 2008) har A-son antecknat att allt var förfallet. Vidare framgår av dokumentationen att skatter och avgifter inte hade erlagts i tid. Posten Kassa och bank uppgick till 6 000 kr per den 31 december 2007 och till 1 000 kr per den 31 december 2008. Av A-sons dokumentation kan inte utläsas om han övervägde det rimliga i att konsultbolaget lånade ut totalt 650 000 kr till restaurangbolaget samtidigt som konsultbolaget synes ha haft bristfällig likviditet. Han har särskilt förelagts att kommentera detta.

A-son har anfört följande.

En person ägde samtliga aktier i restaurangbolaget och hennes son ägde samtliga aktier i konsultbolaget. Utlåningen skedde i juli 2008. Vid revisionen i juli 2009 ställdes han ”inför faktum” att utlåning skett. Konsultbolaget erhåller ränta på utlånat kapital och han bedömde att konsultbolaget inte hade lidit skada av utlåningen. Av misstag gjordes ingen uppföljning för att verifiera om det hade upprättats någon förteckning över lån.

RN gör följande bedömning.

Av 21 kap. 1 § 1, 4 och 5 aktiebolagslagen framgår att ett aktiebolag inte får lämna penninglån till aktieägare i bolaget, till någon som är släkting i rätt upp- eller nedstigande led till aktieägare eller till en juridisk person över vilken en sådan person har ett bestämmande inflytande. Enligt 2 § första stycket 3 samma kapitel gäller bestämmelserna i 1 § inte om lånet är avsett uteslutande för gäldenärens rörelse och det långivande bolaget har lämnat lånet av rent affärsmässiga skäl (s.k. kommersiellt lån). Av förarbetena till den tidigare gällande aktiebolagslagen (1975:1385) framgår att ett lån kan vara affärsmässigt betingat om det långivande bolaget har likviditetsöverskott och det låntagande bolaget behöver låna pengar för sin fortsatta rörelse.¹

Enligt 21 kap. 10 § första stycket aktiebolagslagen ska styrelsen och den verkställande direktören upprätta en särskild förteckning över lämnade kommersiella lån. Av 9 kap. 32 § första stycket 3 aktiebolagslagen framgår att revisionsberättelsen ska innehålla ett uttalande om huruvida styrelsen har upprättat en sådan förteckning. Enligt 9 kap. 33 § andra stycket samma lag ska revisorn i revisionsberättelsen anmärka om en styrelseledamot eller en verkställande direktör har handlat i strid med aktiebolagslagen.

Av A-sons dokumentation och av de uppgifter som han har lämnat till RN framgår att det under räkenskapsåret 2008 förekom långivning från konsultbolaget till restaurangbolaget. Det förhållandet att konsultbolagets ägare är son till restaurangbolagets ägare innebär att lånet omfattas av bestämmelserna om låneförbud i 21 kap. 1 § aktiebolagslagen.

A-son har uppgett att lånet lämnades i juli 2008. Enligt vad som framgår av de ovan nämnda skuldebrev i dokumentationen lånades dock 270 000 kr ut redan under år 2007, varefter ytterligare 380 000 kr utlånades under år 2008. RN:s bedömning nedan avser endast det sistnämnda lånebeloppet.

Vad gäller A-sons slutsats att lånet var ”näringsbetingat” gör RN följande bedömning. För att det ovan nämnda undantaget för s.k. kommersiella lån i 2 § samma kapitel ska vara tillämpligt fordras bl.a. att det långivande bolaget har lämnat lånet av rent affärsmässiga skäl. Detta innebär att lånet ska vara ägnat att, direkt eller indirekt, befrämja det långivande bolagets intressen.² RN konstaterar att konsultbolagets likvida medel uppgick till 6 000 kr vid ingången av räkenskapsåret 2008 och till 1 000 kr vid räkenskapsårets utgång. Mot bakgrund av detta och vad som har anförts ovan om bl.a. konsultbolagets förfallna leverantörsskulder måste bolagets

¹ Prop. 1975:103 s. 493.

² Prop. 2004/05:85 s. 804.

likviditet anses ha varit hotad efter det att lånet lämnades. Det kan därför, oavsett om marknadsmässig ränta utgick, ifrågasättas om lånet var affärsmässigt från konsultbolagets perspektiv. Såvitt framgår av A-sons dokumentation och svar har han inte gjort några egentliga överväganden av om konsultbolaget hade lämnat lånet av rent affärsmässiga skäl. RN finner att A-son har allvarligt åsidosatt god revisions sed genom att inte vidta tillräckliga åtgärder för att utreda i vad mån det lämnade lånet var tillåtet enligt undantaget för s.k. kommersiella lån.

Vidare har A-son inte undersökt om styrelsen hade upprättat en sådan särskild förteckning som avses i 21 kap. 10 § första stycket aktiebolagslagen. Även härigenom har han åsidosatt god revisions sed.

4 Restaurangbolaget

Restaurangbolaget bedriver restaurangverksamhet vilket medför en omfattande kontanthantering. Av den dokumentation som har sänts in till RN kan inte utläsas om någon granskning har skett av rutinerna för kassaredovisning och kontanthantering. På en checklista rubricerad Resultaträkning och löner har antecknats att man tidigare hade granskat kassahanteringen. RN har därför begärt att som lån få ta del av dokumentation över senast genomförd sådan granskning.

A-son har anfört följande. En kontroll av kassa och kassaregister genomfördes hösten 2007. Han bedömde att kassarutinen inte behövde granskas varje år eftersom tidigare granskning inte hade föranlett några anmärkningar. Vid revisionen för räkenskapsåret 2007/08 uppmärksammades inte några förhållanden som föranledde fördjupad granskning.

A-son har till RN sänt in handlingar avseende räkenskapsåret 2006/07. Dessa består av en kortfattad beskrivning av kassarutiner samt en checklista benämnd Granskning av kassaregister på vilken frågor om rutiner har besvarats med Ja eller Nej. Vidare finns ett dokument benämnt Periodrapport avseende juli 2007 som visar månadens försäljning fördelad på varugrupper med olika moms satser.

RN gör följande bedömning.

Vid revision av ett företag som bedriver restaurangverksamhet måste revisorn särskilt beakta de risker som är förknippade med detta slag av verksamhet, bl.a. vad avser kontantförsäljningen. Den enda anteckning i denna fråga för räkenskapsåret 2007/08 är att "kassahanteringen" hade granskats tidigare. I den dokumentation som har sänts in till RN avseende granskningen av räkenskapsåret 2006/07 finns inga handlingar som visar vilken grund som fanns för att besvara frågorna på checklistan och inget som visar att några faktiska kontroller hade genomförts för att följa upp att rutinerna fungerade på det sätt som hade beskrivits för A-sons medarbetare. RN har ovan, beträffande presentbolaget, redogjort för vilka kontroller av kassahanteringen som bör utföras enligt god revisions sed. Varken av A-sons svar eller av hans dokumentation framgår att han eller någon medarbetare har utfört dessa kontroller i restaurangbolaget. A-son har inte heller på annat sätt gjort sannolikt att han har granskat restaurangbolagets rutiner för kassaredovisning och kontanthantering på ett godtagbart sätt. Inte heller har han gjort sannolikt att han i övrigt har utfört några kontroller för att förvissa sig om att bolagets intäktsredovisning var tillförlitlig och fullständig. RN drar av detta slutsatsen att granskningen i dessa delar har varit bristfällig. Han har därmed inte haft grund för att tillstyrka fastställande av restaurangbolagets resultat- och balansräkningar. Genom att ändå göra detta har han allvarligt åsidosatt god revisions sed.

5 RN:s sammanfattande bedömning

RN:s utredning har visat att A-sons revisionsarbete uppvisar många brister. I ett av bolagen har hans granskning av posten varulager varit så bristfällig att han har saknat grund för att ta

ställning till frågan om fastställande av bolagets resultat- och balansräkningar. Vid lån till ett närstående bolag har han inte övervägt huruvida lånet var förenligt med bestämmelserna om låneförbud i aktiebolagslagen eller om en särskild förteckning hade upprättats. Slutligen har han i två av bolagen utfört bristfälliga granskningar av bolagens rutiner för kassaredovisning och kontanthantering. RN konstaterar att A-son i flera avseenden har åsidosatt sina skyldigheter som revisor. Han ska därför meddelas en disciplinär åtgärd. Med hänsyn till att det som ligger honom till last är allvarligt finner RN att A-son ska meddelas varning.

Med stöd av 32 § andra stycket revisorslagen (2001:883) meddelar RN A-son varning.

Ärendet har avgjorts av RN genom dess tillsynsnämnd. I beslutet har deltagit hovrättspresidenten Sten Andersson, ordförande, rättschefen Vilhelm Andersson, advokaten Rune Brännström, avdelningschefen Eva Ekström, auktoriserade revisorn Bertel Enlund, direktören Per-Ola Jansson och auktoriserade revisorn Anita Österholm. Vid ärendets slutliga handläggning har i övrigt närvarit direktören Peter Strömberg, chefsjuristen Adam Diamant, avdelningsdirektören Björn Fredljung samt chefsrevisorn Inger Blomberg som föredragit ärendet.